

Sylaby kurzu Evropské dějiny, politika a kultura

1. Kultura a umění

(Marie Pardyová)

V úvodu upozornit na interdisciplinární charakter předmětu a jeho otevřenost. Jelikož ve třech přednáškách, tj. v čistém čase 4,5 hod. nelze probírat obsah každé specializace v celkovém kontextu a rozsahu, je třeba vybrat důležité skutečnosti, které by ukázaly, jak přistupovat k dané problematice, a staly se základem pro další studium a vnímání vývoje a struktury lidské společnosti, myšlenkových proudů, politického myšlení atd.

Před pár lety proběhly v západoevropských zemích pracovní konference týkající se rovněž historie a kultury „evropanství.“ Přednášky, které byly uveřejněny ve sbornících, ukazují, že jednotícím výchozím prvkem pro evropskou kulturu zůstává řeckořímská antika, k níž se pojí jednotlivá územní a národní specifika.

Pro vývoj umění, zejména výtvarného vyjdeme rovněž z této oblasti, která je hlavním předmětem odborného zaměření přednášející, a formou analogií a odkazů na cykličnost vývoje, opakujícího se po antice i v hlavních etapách novodobé evropské kultury, budou vysvětleny základní stylové směry vývoje umění a doloženy obrazovým materiálem.

30. 9. 2004

1. Cesta k člověku, fantazie, bájesloví a poesie. Základní slučující prvky: *alfabetizace* Řecka a jeho prostřednictvím i etrusko-italického Západu. *Antropocentrismus* a *otevřenost poznání* v řeckém myšlení. Vytvoření normy dokonalého člověka - *kalokagathia* jako estetická a morální norma. Empirie poznání a z ní postupně vyvozovaná zákonitost, logika a racionalismus - ohraničení a vymezení kategorií (zrod filozofie, praktická etika - pojmy *sófrósyné* a *peras* jako základ klasické harmonie) - ukázky na výtvarných dokladech řeckého, renesančního sochařství s ohledem na estetickou stylizaci reality, jež je vlastní výtvarnému projevu.

Řecké myšlení, římský a později i křesťanský universalismus. Umění a společnost v Řecku. Funkčnost výtvarného umění ve vztahu k jeho základním kategoriím - architektura, sochařství, malířství, užité umění + moderní design.

a) Kultivovaný člověk a barbar - vymezení se, využití rozdílu pro politickou propagandu. Co my dnes ve vztahu k okolnímu, zejména západnímu světu ve srovnání s našimi předchůdci barbary těsně za hranicí Římské říše.

B) Muž a žena, chápání obou pohlaví a jejich společenské postavení, co je zřejmé z různých dobových ukázek výtvarného umění.

7. 10. 2004

2.

a) Pojem stylu a stylů ve výtvarném umění starověku a novověku. Klasika, klasicismy a jiné -ismy. Základní charakteristika na výrazových prostředcích v architektuře, sochařství a malířství.

b) Forma a obsah ve výtvarném umění. Neustálé hledání výrazové formy. Nadčasové zobecnění, symbol, konkrétnost, realismus, citovost (pathos), dynamika - helénismus a barok. Antické recepce v baroku a posun jejich významové funkce.

Expresionismus a abstrakce. Raná antika, pozdní antika, moderní umění.

Universalismus - Řím, z větší části přejatá syntetická kultura - klasicismus, umění a společnost - státní a politická propaganda, stručnost, výrazovost slovního i výtvarného výrazu. Znakovost v umění.

Sjednocení velké části středomořského světa i území Evropy pod jednotnou funkční byrokratickou správou. Jednotící funkce jazyka, institucí. Latina a řečtina jako terminologický základ moderní vědecké a odborné terminologie. Význam těchto hodnot pro dnešní společnost.

14. 10. 2004

3. Umění a spiritualita + náboženství. Antická spiritualita a křesťanství - antagonismus základních idejí, z nichž přesto vznikla efektivní široce přijatelná a využitelná syntéza pro antický svět i barbary. Křesťanství jako nositel antikou formovaných norem v dalším evropském vývoji. - instituce, výtvarné formy. Odlišnost světa západního a východního křesťanství v dalším myšlenkovém vývoji. Katolicismus a protestantismus, význam protestantské vědy pro moderní Evropu 16. století. Rekatolizace českých zemí a spiritualita baroku. Moderní symbolismus.

2. Moderní Evropa

(Jiří Hanuš)

1. Revoluční Evropa: osvícenský obrat od stavovské k občanské společnosti

Osvícenství a revoluce (americká a francouzská) znamenaly řadu změn v chápání života i ve formování institučních forem společnosti. Začala se vytvářet nejen moderní politická uskupení, ale do společnosti začaly pronikat ideje liberalismu a lidských práv, což se projevilo především na úrovni mentalit a lidského vztahu k minulosti i budoucnosti. Tyto změny byly provázeny prudkým vědecko-technickým rozvojem, což proměnilo západní a střední Evropu zásadním způsobem.

2. Evropa národů a interpretace nacionalismu

Romantismus a napoleonské války přinesly další změny, které se projevily v politicko-ideové restauraci, v pokusu obnovit křesťanství a také v růstu moderního národního cítění, které bylo v základu nových evropských států (Řecko, Itálie, Německo). Národní vědomí se prosazovalo jak státní podporou (shora), tak uvnitř nevládnoucích národů uprostřed multinacionálních velmocí (Británie, Rakousko, Osmanská říše, Rusko). Národní hnutí nabylo takové povahy a síly, že některé z těchto říší rozložilo, některé ohrozilo.

3. Válka jako základní krizový faktor Evropy?

Od krymské války se válečné řešení konfliktů stalo znovu velmi nebezpečné pro celou Evropu, přičemž se již nevytvořil mezinárodní bezpečnostní systém prodchnutý mírovou ideou. Postupně vrostl sobecký nacionalistický zájem jednotlivých zemí, který se projevoval i v imperiálních koloniálních snahách. První světová válka a poválečné řešení problémů neznamenalo vyřešení evropských konfliktů, ale jejich znovuoobnovení v politických krizích, ve vzniku nových revolučních ideologií a v problémech, které ohrožily samou existenci demokratických společenských forem.

Literatura v češtině: Evropské dějiny

Boer, Pim den: *Stručné dějiny Evropy. Idea Evropy a její proměny*. Barrister & Principal, Brno 2003.

Burrow, J. W.: *Krise rozumu. Evropské myšlení 1848-1914*. CK, Brno 2003.

Davies, Norman: *Evropa. Dějiny jednoho kontinentu*. Prostor/Knižní klub, Praha 2000.

Furet, Francois: *Promyšlet Francouzskou revoluci*. Atlantis, Brno 1994.

Furet, Francois; Besancon Alain a další: *Komunismus a fašismus* (usp. Miroslav Novák). ISE, Praha 2002.

Hobsbawm, Eric J.: *Národy a nacionalismus od roku 1780. Program, mýtus, realita*. CDK, Brno 2000.

Hroch, Miroslav (ed.): *Pohledy na národ a nacionalismus. Čítanka textů*. Slon, Praha 2003.

Im Hof, Ulrich: *Evropa a osvícenství*. NLN, Praha 2001.

Kropáček, Luboš: *Islám a Západ. Historická paměť a současná krize*. Vyšehrad, Praha 2002.

Pomian, Krzysztof: *Evropa a její národy. Ve znamení jednoty a různosti*. Mladá fronta, Praha 2001.

Rémond, René: *Náboženství a společnost v Evropě*. NLN, Praha 2003.

Schulze, Hagen: *Stát a národ v evropských dějinách*. NLN, Praha 2003.

Umlauf, Václav: *Evropské cesty k vlastnímu já*. CDK, Brno 2002.

Válka, Josef (ed.): *Duchem, ne mečem. Fakta, úvahy, souvislosti*. NLN, Praha 2002.

Veber, Václav: *Dějiny sjednocené Evropy od antických počátků do současnosti*. NLN, Praha 2004.

Wandycz, Piotr S.: *Střední Evropa v dějinách od středověku do současnosti. Cena svobody*. Academia, Praha 1999.

3. Literatura, kultura, umění, politika

(Ivo Pospíšil)

I. Počátky novověkého umění

1. Problém literatury a umění na prahu novověku
2. Evropské novověké umění: renesance, humanismus, reformace a jejich umělecké vyjádření
3. Politika a umění v době buržoazních revolucí v 16.-18. století, společenské funkce literatury
4. Umělecké směry a proudy: od renesance k manýrismu, baroku, rokoku a klasicismu

II. Revoluce citů: sentimentalismus a preromantismus v evropské literatuře a společnosti

1. Počátky sentimentalismu v Anglii
2. Vývoj sentimentalismu a jeho přerůstání v preromantická hnutí
3. Počátky globalizovaného vidění evropské a světové kultury – napoleonské války, J. W. Goethe, Madame de Staël
4. Evropský literární romantismus a jiné druhy umění

III. Od romantismu k postmoderně

1. Filozofické pozadí měnící se Evropy v 19. století
2. Od romantismu k realismu
3. Novoromantismus a moderna
4. Moderna, avantgarda, neorealismus, postmoderna
5. Evropa a Rusko
6. Euroamerická kultura a svět, krize evropocentrismu
7. Globalizace: Výhledy umění, společnosti a politiky na prahu 21. století

Výběr z doporučených příruček:

- Canfora, L.: Dějiny řecké literatury. Koniasch Latin Press, Praha 2001.
- Conte, G. B.: Dějiny římské literatury. Koniasch Latin Press, Praha 2003.
- Dorovský, I.: Balkán a Mediterán. Literárně historické a teoretické studie. Brno 1997.
- Đurišin, D.: Čo je svetová literatúra? Bratislava 1993.
- Đurišin, D. a kolektiv: Osobitné medziliterárne spoločenstvá I-VI. Bratislava 1987-1993.
- Fischer, J. O.: Světová literatura I-IV. Praha 1984-1987.
- Giddens, A.: Důsledky modernity. Praha 1998.
- Konrad, N. I.: Západ a Východ. Praha 1973.
- Literatura s hvězdou Davidovou. Slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století (A. Mikulášek, V. Glosiková, A. B. Schulz a kol.). Votobia, Praha 1998.
- Literatura s hvězdou Davidovou 2. Slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století (A. Mikulášek, J. Švábová, A. B. Schulz a kol.). Votobia, Praha 2002.
- Máchal, J.: Slovanské literatury I-III. Praha 1922.
- Pavelka, J. - Pospíšil, I.: Slovník epoch, směrů, skupin a manifestů. Brno 1993.
- Pospíšil, I. - Zelenka, M.: Pojem a koncepce světové literatury. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity 1995, D 42, Brno 1995, s. 103-112.

Setkání a proměny. Vznik moderní literatury v Asii. Praha 1976.
Slovník světových literárních děl. Sv. 1-2. Editor Vladimír Macura. Praha 1988.
Stupka, V.: Vybrané kapitoly z dějin světových literatur. Praha - Brno 1965.
Stupka, V.: Uvedení do dějin světových literatur I-II. Brno 1973-1974.
Světové literatury 20. století v kostce. Pod vedením Iva Pospíšila zpracovali Simoneta Dembická, Jaroslav Kovář, Karolina Křížová, Petr Kylaoušek a Irena Příbylová. Praha 1999.
Vodička, F.a kol.: Svět literatury. Praha 1992 (2. vyd.).

Jako odkazové publikace Slovníky spisovatelů (Odeon, LIBRI):

Slovník latinských spisovatelů. Odeon, Praha 1984.
Slovník spisovatelů – Spojené státy americké. Odeon, Praha 1979.
Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských. Odeon, Praha 1987.
Slovník spisovatelů: Anglická literatura, africké literatury v angličtině atd.. LIBRI, Praha 1996.
Slovník francouzsky píšících spisovatelů. LIBRI, Praha 2002.
Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů. LIBRI, Praha 2002.
Slovník slovenských spisovatelů. LIBRI, Praha 1999.
Slovník severských spisovatelů. LIBRI, Praha 1998.
Slovník polských spisovatelů. LIBRI, Praha 2000.
Slovník balkánských spisovatelů. LIBRI, Praha 2001.
Slovník spisovatelů Latinské Ameriky. LIBRI, Praha 1996.
Slovník českých spisovatelů. LIBRI, Praha 2000.
Slovník rumunských spisovatelů. LIBRI, Praha 2001.

4. Politika

(Jan Holzer)

Studijní obor: Evropská hospodářská, správní a kulturní studia, v rámci mezifakultního prezenčního bakalářského studia

Přednášející: Jan Holzer, mail kontakt: holzer@fss.muni.cz; telefon: 549 494 090

Určení: akademický rok 2004-2005, podzimní semestr, bakalářský stupeň, rozsah 2 hodiny týdně

Výstup: kolokvium, 3 kredity za povinný předmět

Anotace:

Požadavky k zakončení předmětu:

Písemný test, obsah adekvátní rozsahu odpřednášených témat a zadané literatury.

Program semestru:

11. Zrození moderní politiky (9. prosince)

Formování moderního státu po Francouzské revoluci a po r. 1848, modelování demokratického politického systému, jeho institucí a aktérů, metodologie politické změny (reforma vs. revoluce), vztah politiky a moderní masové společnosti.

Texty k nastudování:

Kol.: *Dějiny evropské civilizace II.*, Litomyšl – Praha, Paseka 2002, s. 84-127 a 166-183. **62 stran**

12. Politika ve XX. století – dilemata, konflikty, trendy (16. prosince)

Typologie moderních politických režimů po první světové válce, moderní ideologie a politická sféra života společnosti, aktuální politické trendy.

Texty k nastudování:

Kol.: *Dějiny evropské civilizace II.*, Litomyšl – Praha, Paseka 2002, s. 184-204 a 215-295. **102 stran**

Doporučená literatura:

Minogue, K.: *Velmi krátký úvod do politiky*, Brno, Barrister&Principal 2001.